

S i l t a u u t e e n e l ä m ä ä n

Someron Pitkäjärveläisiä

Silta uuteen elämään

[Kansi](#)

[Silta uuteen elämään](#)

[Lukijalle](#)

[Minun Pitkäjärveni](#)

[1. Luku, vuodet 1323 - 1709](#)

[Äyräpään kihlakunta, Suur-Muolaa](#)

[Venäjän valtakausi Karjalassa 1709 - 1809](#)

[Pietari Suuri ja Suomi](#)

[Elämää Venäjän vallan aikana](#)

[Syntymäpaikka kirkon kirjoissa Mohla såg](#)

[Kuusaan lahjoitusmaakartano](#)

[Muolaan suurperheet](#)

[Autonomian aika 1809 - 1917](#)

[Lahjoitusmaita lunastetaan](#)

[Maanviljely, rahdinajo ja Pietarin tori](#)

[2. Luku](#)

[Itsenäisyyden alkuaikaa 1918](#)

[Vanki Juho v. 1918 Viipurin maalaiskunta](#)

[Esitutkinta ja vankeus](#)

[Vetoomus 25.6.1918 ehdonalaisuuteen pääsystä](#)

[Toinen armonanomus 22.10.1918](#)

[Viipuri oli kuolemankaupunki v. 1918](#)

[Tämä maa ei koskaan sortua saa](#)

[Luovutetut kotipitäjämme](#)

[Kirstinälän kylä](#)

[Muolaan pitäjä ja Muolaankylä vuonna 1939](#)

[Isojako Muolaassa 11.10.1876](#)

[Muolaankylän asukkaat, maatilat ja talot](#)

[Isojakotoimitus Hotokassa](#)

[Hotokan kyläkeskus ja koulu vuonna 1939](#)

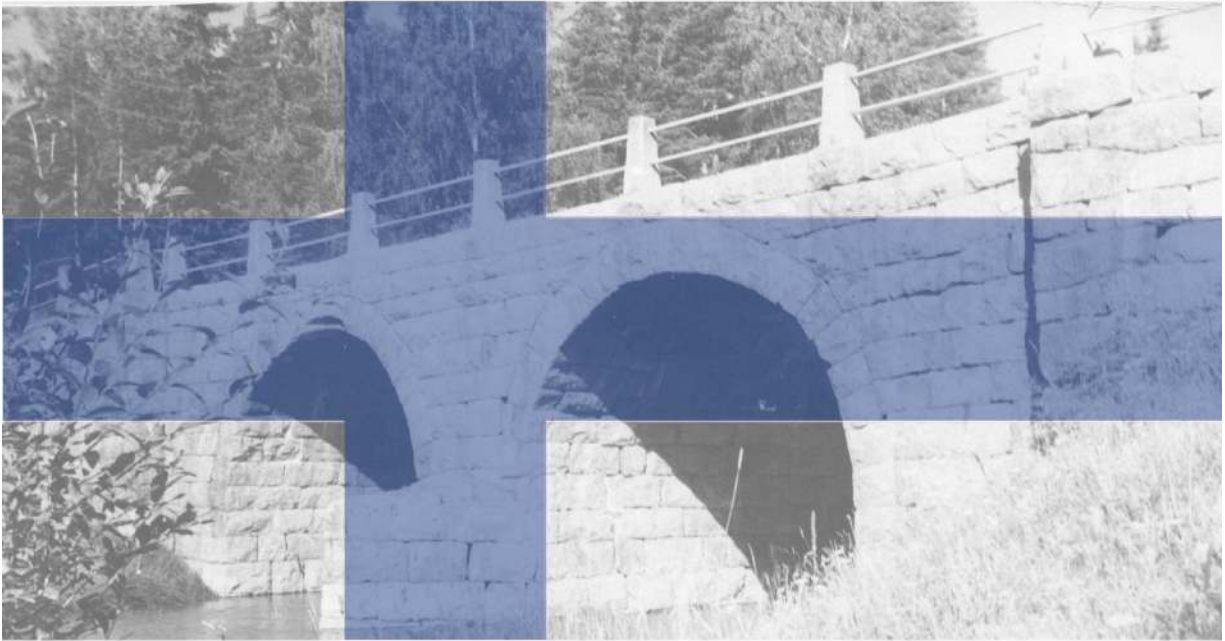
[Elämää Muolaan kujasilla vuosina 1918 - 1944](#)

[Mannerheim- ja Salpalinjat](#)

[Talvisota ja jatkosota 1939 - 1940](#)
[Evakkomatka 1939 ja paluu 1942](#)
[Marskin esikunta ja hevoset sotilaskäyttöön](#)
[Lojokkakärrin kulmassa Somerolle](#)
[Jatkosodan päättymisestä 50 vuotta](#)
[Hämeenlinna heinäkuussa 1944](#)
[Hämeen Sanomat uutisoi 2.7.1944](#)
[3. Luku](#)
[Somerolle 1945](#)
[Pitkäjärvi 1945](#)
[Långsjön kartano](#)
[Suomen naiset, lotat ja kotirintama](#)
[Kansanhuolto, Säännöstely, Sensuuri ja Huvilupa](#)
[Kylmä tila, peltojen raivaus ja rakentaminen](#)
[Hämeenojalta kouluun](#)
[Varsovanlaulua Manilan metsässä](#)
[Elämää Someron Pitkäjärvellä 1950 -1960](#)
[Pitkäjärvi ja Hämeenoja kuvina](#)
[Halmeen kauppa Pitkäjärvellä](#)
[Siirtoväkeä Somerolle 1945](#)
[4. Luku](#)
[Pitkjäjärven koulu](#)
[Opettajan ammatti ja rooli vaikeina vuosina](#)
[Luokkakuva vuodelta 1954](#)
[Alakoululaisia v. 1948 - 1949 - 1954 - 1955](#)
[Yläkoululaisia vuosilta 1946 - 1962](#)
[Luokkakokous 5.12.2004 Pitkäjärvellä](#)
[Kyläkoulut, Isoniitty](#)
[Kauraketo](#)
[Viluksela](#)
[Palojoki](#)
[Lukset ja rippikoulu vuonna 1956](#)
[5. Luku](#)
[Pitkjäjärven koulupiirin kylät vuonna 2016](#)
[Hämeenojan kulmakunta](#)
[Pitkjäjärvi v. 2016](#)

[Isoniityn kulmakunta](#)
[Viluksela ja Palomäen kulma](#)
[6. luku](#)
[Muistoja menneiltä ajoilta](#)
[Marja-Liisa Palmu](#)
[Terttu Puukka](#)
[Myyntityö ammattina](#)
[Seppä jo syntyessään](#)
[Seppo Liukko](#)
[Sukututkimus](#)
[Harrastuksia työn ohella](#)
[Muistathan viel...](#)
[Muolaankylän Järveläisiä](#)
[Santakangas](#)
[Jatkosova jälkee Uuvekirko murteel](#)
[Retkiä menneeseen aikaan](#)
[Pitkäjärven kouluaikoja](#)
[Kannakselta Someron Pitkäjärvelle](#)
[Linnoitustöitä Salpalinjalla Säämingissä](#)
[Eeva-Liisan 60 vuotta Muolaan murteella](#)
[Syys yönä synkkänä synnyin...](#)
[Juhannusjuhlista jaloin v. 1961](#)
[Kertausharjoitus](#)
[Oma doping-aine hiihtokilpailussa](#)
[Kotimaamme kuva vuonna 2016](#)
[7. Luku](#)
[Aavistuslähtö tulevaan](#)
[Toiveita vuonna 2018 alkavalle vuosisadalle](#)
[Ella ja Onni Pitkäjärveläinen](#)
[Valmistusmerkinnät](#)

Kansi

S i l t a u u t e e n e l ä m ä ä n

Someron Pitkäjärveläisiä

Silta uuteen elämään

**Suomi täyttää 100 vuotta ja 70 vuotta on kulunut siitä
kun suuri osa meistä tuli Pitkäjärvelle**

2. uusittu ja täydennetty julkaisu.

Toimittaja ja koostaja
Pertti Hallenberg

Lisäksi useita muistelmien ja kuvien toimittajia

Kannet, kuvitus ja epävirallinen Pitkäjärven vaakuna
Juha Hallenberg

Oikoluku Teija Kröger

© 2017 Pertti Hallenberg

Kustantaja: BoD - Books on Demand GmbH, Helsinki,
Suomi

Valmistaja: BoD - Books on Demand GmbH, Norderstedt,
Saksa

ISBN: 9789515681737

Lukijalle

Tehdään yhdessä on Suomi 100-vuotistapahtumien teema. Kirja Silta uuteen elämään on teeman mukaisesti tehty artikkelikokoelma, missä neljä sukupolvea, yli 100 osallistujaa kertovat sanoin ja kuvin raskaitakin vaiheita sisältäneestä elämästään. Teos on juhlakirja myös siksi, että vuonna 2017 Somero täyttää 150 vuotta, ja me tulimme 70 vuotta sitten Karjalan evakkoina Pitkäjärvelle, Hämeenojalle, Isoniitylle, Kauraketoon, Lehtimäen tien varrelle, sekä Palojoelle ja Vilukselaan.

Monesti olen kuullut lauseen: ”olisi pitänyt kysellä vanhemmilta aiempien vuosien tapahtumista, mutta silloin muut asiat kiinnostivat enemmän. Nyt kun haluaisin tietoa niistä, he eivät ole enää kertomassa”. Suosittelen myös muista pitäjistä lähtemään joutuneille, sekä aiheesta kiinnostuneille tämän teoksen lukemista. Tapahtuneet olivat lähes samankaltaisia, mutta yksilöt kokivat niitä hieman eritavoin.

Kirjan kansikuvassa on Hovirinnan silta, minkä kautta vanhempamme ja me, mukaan lukien tämän toimittaja, tulivat vuonna 1946 uuteen elämään Someron kunnan Pitkäjärvelle. Kylän eteläpuolella asuneina ylitimme tulevana vuosina joen ja sillan mennessä tuhansia kertoja.

Kirja on kiitos ja kunnianosoitus vanhemmille polvillemme, tavallisille ihmisille, joista historianlehdillä juurikaan ei ole mainintaa.

Kirjasta noin 20 % on historiikkeja synnyinpitäjistämme, Kaukolasta, Muolaasta ja Uudeltakirkolta, sekä Somerolta.

Vuosien 1917 - 1918 tapahtumia ja linnoitustöitä vuosina 1938 - 1944, sekä bunkkereita kotipihoillamme.

Kohtalon hetkiä Mannerheimlinjalla. Puolustuslinja, noin 1200 km pitkä Salpalinjan kestävyyttä ei onneksi jouduttu koettelemaan. Muistelmia evakkotaipaleilta.

Vastaanottajana Hämeenlinnassa maaherra Sigurd Mattson vuonna 1944. Maaherran paimenkirje vastaan ottaville kunnille, sekä muita Hämeen Sanomien julkaisuja heinäkuulta vuodelta 1944.

Uusi elämä alkoi Somerolla vuoden 1946 tienoilla. Kirjan sisällöstä noin 80 % on muistelmia ja tapahtumia Pitkäjärveltä tähän päivään asti. Osa artikkeleista on kirjoitettu Muolaan ja Uudenkirkon murteilla.

Millaisiin ammatteihin valmistuimme? Kirjassa on myös matrikkelin kaltainen kyläkirjaosa Pitkäjärven ja Hämeenajan, sekä koulupiiriin kuuluvien Isoniityn, Palojoen, Vilukselan kylien ja Lehtimäentien varren sekä Ävikin kartanon pohjoispuolella olevista tiloista ja taloista asukkaineen.

Pitkäjärven koulun nykyiset oppilaat saattavat kirjan historiasta tulevaisuuteen, pohtien ja piirtäen, miltä heidän koulunsa, Pitkäjärven kylä, Somero ja Suomi näyttäisivät, sekä mitä he itse haluaisivat tehdä vuonna 2030. Samoja aiheita päättäjien näkökulmasta katsottuna, pohtii Someron kaupungin valtuuston puheenjohtaja Jani Kurvinen kolumnissaan. Kirja sisältää paljon kuvamateriaalia vuosien varrelta.

Seuraavat kasvinkumppanit neljästä sukupolvesta ovat osallistuneet talkootyöhön muistelujen kirjoittajina ja kuvien lähettäjinä:

Muisteluja isovanhempieni Antin ja Hilman, syntyneet 1880 - luvulla, sekä vanhemmistani Taunosta s. 1912 ja Liisasta

s. 1921. Haastattelin myös tätiäni, Sylvi Iltanen o.s. Hallenberg, s. 1914 Muolaassa.

Jälkipolvet toimittivat muistelmia edesmenneistä Aino Hätönen 1898, Vilho Hallenberg 1914 - 1977, Oiva Lehtonen 1915 - 2006 Leo Järveläinen s. 1927 Muolaa ja Lauri Santakangas s. 1927 Muolaa. Muistelen entistä naapuriani Vilho Seppästä, s. 1926 Muolaa. Hän oli mm. pitkäaikainen Someron kunnanvaltuuston jäsen ja -puheenjohtaja. Vilhon muistelmat kertovat Muolaasta, sekä elämästä Pitkäjärven Hämeenojalla. Vilhon luottamustoimista ja Pitkäjärven kansakoulusta saimme tietoja Someron kaupungin arkistosta, Kansallisarkistosta ja Mikkelin Maakunta-arkistoista. Valokuvia ja kertomuksia toimittivat Somero-Seuran arkistoista, Ahti Kukkonen, Marika Haapala ja Kari Järvinen.

Seiniorien haastatteluja, kertomuksia ja kuvia ovat toimittaneet: Eila Hurme, Kalevi Santakangas, Ritva Järveläinen, Arvi Mustonen, Anja Mulo, Keijo ja Eeva Hietanen, Erkki Mannonen, Salme Witka, Hilikka Turtiainen, Eino Purtsi, Liisa Purtsi, Seppo Oksanen, Leila Vienonen, Eeva Mäkilä, Ahti Kakko, Terttu Puukka, Tapio Mononen, Vilho Salonen, Anja Salonen, Ritva Nuoritalo, Marja-Liisa Palmu, Anja Kurvinen, Jani Kurvinen, Vesa Saarela, Jukka Sundberg, Seppo Liukko, Kauko Hallenberg, Anja Joronen, Helge Hallenberg, Leena Kröger, Eeva Köykkäri, Markku Tamminen, Anneli Äikäs, Kaija Nummenpää, Seija Silvennoinen, Leena Nuotio, Aino Vainio, Aki Saarela, Päivi Mannonen, Raili Lehtinen, Tauno Ylitalo, Arja Toivola, sekä Tauno ja Erkki Kalliola, Kari Ahlbom, Matti Nieminen, Kirsti ja Matti Tasaranta, Taisto Seppänen, Asko Ahola, Jouni Suonpää, Kari Killström, Markku Ruokola, Mikko Mannonen, Oili Jaatinen, Kerttu Hellsten, Tuija Ryyppö, Minna-Mari Toimi - Purtsi ja Pitkäjärven koulun aikuiset ja oppilaat.

Lämmin kiitokseni Teille hyvät kasvinkumppanit, sekä Pitkäljärven koulun aikuiset ja oppilaat. Teidän työnne oli merkittävä voimavara yhteiselle onnistumisellemme.

Julkaisun toimittaja ja koostaja

© Pertti Hallenberg PH

Minun Pitkäjärveni

Pitkäjärven alueella on tuhatvuotinen historia. Olisi hienoa päästä näkemään tarinoita matkalaisista satojen vuosien takaa. Miten kauppiaat ja virkamiehet ovat kulkeneet Turun ja Hämeenlinnan väliä yöpyen alueen kestikievereissa. Miten sotilaat ja hallitsijat ovat tulleet milloin idästä ja milloin lännestä.

Lapsena kun Pitkjärvellä pyöräilin, oli kylä vireä ja aktiivinen. Koululla kerhossa pelattiin pallopelejä ja padolla käytiin ongella. Iltaisin autettiin pääsääntöisesti kotiaskareissa, koska luokkakaverit olivat kilometrien päässä Lehtimäessä, Vilukselassa ja Isoniityllä. Kylän raitilla oli kaksi kauppaa, osuuspankki, säästöpankki, posti(pankki), koulu, neuvola, maamiesseurantalo ja mylly sekä lajittelija. Kesäisin "Oraksen" kioskillä nautittiin jäätelöt. Uimarannalla tuli käytyä harvemmin vaikka sinne

paistoi parhaiten ilta-aurinko. Mopon hankkimisen jälkeen pääsi paremmin kulkemaan.

Pitkäjärven Maamiesseuran yli 100-vuotias historia on mainitsemisen arvoinen. Itselle tulee mieleen vanhempieni osallistumiset toimintaan ja monet tilaisuudet kesät talvet. Polkupyörällä kävin katsomassa siellä Bud Spencer ja Terence Hill-elokuvia. Monet kerrat olin lämmittämässä salin kamiinaa ja kerran oli tulipalo lähellä, kun Kuhasen Tauno oli täyttänyt aiemmin pesän niin täyteen, että mennessäni lisäämään puita puolipaneelin maalit jo kiehuivat seinässä.

Talo on yhä aktiivinen kohtauspaikka. Pöytäjuhlat, pikkujoulut, nuuttipukkitanssit, huutokaupat ja erilaiset perhejuhlat onnistuvat hienosti ajanmukaisissa tiloissa.

Maatalous ja siihen eri tavoin liittyvät sivuelinkeinot olivat ja ovat yhä yleisiä Pitkjärvellä. Kesän 1990 olin Arvi Saarelan omistamassa AS-muovissa kesätöissä. Koneet tekivät muoviputkea ja niistä valmistettiin mm haaroja, laskuaukkoja, eristeitä ja aurasviittoja. Niillä tienesteillä moottoripyörä kulki aktiivisesti ympäri etelä-suomea.

Vuoden 1995 EU jäsenyys toi hankkeet Pitkjärvellekin. Olimme mukana tavalla tai toisella ainakin useammassa Kylien kehittämishankkeessa, melontareitissä, moottorikelkkareitissä ja polkupyöräilyreitissä. Vaikka kokouksissa istumista ja suunnitteluja oli paljon, niin jotain konkreettistakin niistä lähes aina jäi.

Matti Korpelan aktiivisuudella saimme 1997 koulun lähimaastoon 3 km valaistun hiihtoladun. Hänen johtamallaan ja pääosin tekemällä talkootyöllä ura raivattiin, ajettiin hiekkaa ja tasoitettiin pohjat. Ladun oli vihkimässä kansanedustaja, hiihtoliiton pj. Esko Aho sekä Länsi-Suomen läänin maaherra Heikki Koski. Reittiä on jatkettu valaisemattomalla ns. Kökkön lenkillä, jolloin kokonaispituudeksi tulee 5 km sekä uusimpana Matin

maisemoituna maamerkkinä on valaistu pulkkamäki entisestä santakuopasta Alhaistentiellä.

Someron kaupunginvaltuusto hyväksyi joulukuussa 2013 kouluverkkosuunnitelman, jonka perustana oli opetuksen keskittäminen Kiiruun koulukeskuksen, Joensuun koulun, Kirkonmäen koulun, Oinasjärven koulun ja Lahti - Pitkäljärven kouluista muodostuviin viiteen yksikköön, jolloin opetus Hlntälän, Terttilän ja Ollilan kouluissa lakkasi 2015 - 2016. Lahden ja Pitkäljärven koulujen yhdistyttyä yhdeksi yksiköksi Pitkäljärven koulu oli ainoa alakoulu koko laajan Länsi-Someron alueella. Koulun oppilasmäärä on n 50 oppilaan tasolla, joka luokkien koko ja nykystandardit huomioiden on sopivalla tasolla.

Sammalniityn päiväkoulu tarjoaa päivähoitoa ja esiopetusta Pitkäljärven alueella. Sammalniitty siirtyi Lahden koulun piharakennuksesta ja päiväkodille remontoitiin uudet tilat Pitkäljärven vanhaan osuuskaupan kiinteistöön kesällä 2014 ja tilat saatiin esikoululaisten käyttöön 18.8.2014.

Nuoremmat päiväkotilapset siirtyivät uuteen yksikköön syyslomaviikon jälkeen, jolloin tilat olivat kokonaisuudessa siinä kunnossa, että mahdollistivat koko päivähoito/esiopetusyksikön toiminnan niissä tiloissa.

Kunnallisvaalit ovat juuri tulossa ja Pitkäljärven äänestysalue on ollut pääsääntöisesti kunnan aktiivisin alue. Ehkä siitä syystä on täältä päässyt valtuustoon suhteellisesti enemmän luottamushenkilöitä, ja heitä on valittu myös merkittäviin tehtäviin.

Tällä hetkellä on menossa yksi itsenäisyyden ajan suurimmista hallinnollisista uudistuksista. Maan hallituksen esityksen tarkoituksena on siirtää sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä kunnilta maakunnille 1.1.2019 alkaen sekä säätää maakuntien rahoituksesta, rahoituksen keräämisen veroperusteista, uudesta kuntien

peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmästä, uudistuksen voimaannpanosta, henkilöstön asemasta ja omaisuusjärjestelyistä. Somero kuuluisi tulevaisuudessakin Varsinais-Suomen maakuntaan.

Maakunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on ehdotuksen mukaan oikeus osallistua ja vaikuttaa maakunnan toimintaan. Maakuntien ylin päätösvalta on suorilla vaaleilla valittavalla maakuntavaltuustolla ja sen valittavalla maakuntahallituksella. Maakuntavaltuuston tehtävä on pitää huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista.

Maakunta järjestää julkisesti rahoitetut sosiaali- ja terveystalvet. Se tarkoittaa, että maakunta suunnittelee, johtaa ja rahoittaa sosiaali- ja terveystalvelujen kokonaisuutta alueellaan. Ehdotuksen mukaan talveluja tuottaa maakunnan liikelaitos. Lisäksi talveluja voivat tuottaa muut julkiset, yksityiset ja kolmannen sektorin toimijat. Maakunta vastaa siitä, että talveluista muodostuu asiakkaille sujuvat kokonaisuudet ja talvelu- ja hoitoketjut. Kunnat eivät enää järjestä tai rahoita sosiaali- ja terveystalveluja. Kuntien tehtäväksi jää kuitenkin edistää hyvinvointia ja terveyttä.

Maakunnille siirtyy tehtäviä ELY - keskuksista, TE - toimistoista, aluehallintovirastoista, maakuntien liitoista ja muista kuntayhtymistä sekä kunnista. Palo- ja pelastustoimi on organisoitu maakunnallisesti tälläkin hetkellä, joskin Turun kaupungin lautakunnaksi, mutta se tulisi myös maakunnan alaisuuteen.

Somerolla on kokoomme nähden hyvät sote - talvelut ja uudistuksen ei uskota vaikuttavan siihen suuresti. Tulevaisuudessa digitalisaatio ja uudet toimintatavat tulevat lisäämään kuntalaisille kotiin vietäviä talveluja. Somerolla on hyvä taloudellinen tilanne ja kuntaliitoskeskusteluja ei ole käyty.

Pitkjärvälle perustettu Länsi-Someron jätevesiosuuskunnan yhteisviemäri on jäämässä haaveeksi ja todennäköisesti, joko Someron kaupunki tai kiinteistöjen omistajat itse tulevat saneeraamaan viemärinsä pohjavesialueella ja muilla herkillä alueilla. Paikallinen tietoliikenneyhtiö Lounea (ent Salon seudun puhelin) rakentaa alueelle valokuituverkkoa, joka mahdollistaa paremmin mm etätyön mahdollisuuden. Kylää halkovaa Carunan 20 Kv sähköjohtoa maakaapeloidaan parasta aikaa.

Pitkjäärvi on toimiva ja elävä maalaiskylä, jolla on hyvät mahdollisuudet asuttaa ja palvella kulkijoita seuraavankin milleniumin.

Jani Kurvinen

Pitkjäärven Kökkö

Someron valtuuston pj

1. Luku, vuodet 1323 - 1709

I

Ruotsin ja Venäjän valtakaudet

Sigtunan linnan rauniot vuodelta 1187

Äyräpään kihlakunta, Suur-Muolaa

Pertti Hallenberg

Karjalaiset olivat itsenäisiä ennen vuosien 900 - 1200 ristiretkien aikaa. Tätä pidetään karjalaisten suuruuden aikana. Jo varhain heidän oli puolustettava itseään sekä idästä että lännestä tulevia hyökkääjiä vastaan. Vanhan Vuoksensuun pohjoispuolella Laatokan rannikolla on ollut pitkä linnoitusten vyöhyke. Käkisalmen, Kurkijoen Jaakkiman ja Sortavalan alueelta on löydetty yli 20 linnan rauniot. Yksi tällainen puolustuslinna on sijainnut myös Muolaanjoen varrella, ns. Hutun mutkan kohdalla Muolaankylässä. Tämän linnan venäläiset polttivat 1700 luvun alussa.

Karjalaiset kävivät kauppaa laajalla alueella. Kauppakumppaneinaan novgorodilaiset, ruotsalaiset Varjagit eli Viikingit, saksalaiset kestit, Gotlannin vuojoalaiset ja myös Pohjanmaalta löytyi heille kauppakumppaneita. Varjagien retket ulottuivat aina Kaspianmerelle ja Konstantinopoliin saakka. Varjagien uskotaan yleensä olleen lähtöisin nykyisen Ruotsin alueelta. Rauhallisen kaupankäynnin ohella kumppanit himoitsivat karjalaa itselleen.

Vanhan kartan mukaiset kotipitäjän tanhuat ja vesistöt olivat vuonna 1939 kylien asukkaille tuntemattomia. Maan kohoaminen ja soiden, sekä matalien järvien kuivaukset lopettivat vesistöyhteyksiä joita pitkin Varjagit aikoinaan kulkivat Viipurinlahdelta Laatokalle ja sieltä Venäjän jokia käyttäen kauemmaksi kaupparetkilleen. Heidän päällikköinä mainitaan olleen kolme veljestä, joista kaksi

muuta kuolivat ja jäljelle jäi Rurik koko Novgorodin hallitsijaksi. Nykyaikainen DNA-tutkimus olisi osoittanut, että Rurik todennäköisesti olisi kuulunut itämerensuomalaiseen N1c1- haploryhmään. Väite tästä on *Wikipedian mukaan vahvistamaton*.

Maakunnan itäinen raja on kokenut monia heilahteluja. Se on ollut levottomampi kuin mikään muu maamme rajaviivoista. Alueen historiassa vuosi 1323 on merkkivuosi. Silloin solmittiin rauha Ruotsi - Suomen ja Novgorodin välillä ja rajalinja määriteltiin tarkasti. Äyräpää kuului niihin kannakselaisiin kihlakuntiin jotka liitettiin läntisen valtaryhmän, Ruotsi- Suomen piiriin kuuluviksi.

Pian valloituksen jälkeen perustettiin Äyräpää (Eurepää) niminen kirkkopitäjä ja siihen kuuluivat Muolaa, Kivennapa, Uusikirkko ja Valkjärven pitäjät. Myöhemmin seurakunnan nimeksi vaihtui Pyhä risti - Helgekors kyrka. Muolajärvi - nimestä on peräisin neljäs nimi, Muolaa (Mohla), mikä vakiintui suuren pitäjän nimeksi. Pian siitä erosivat Kivennapa, Uusikirkko ja Valkjärvi omiksi pitäjikseen. Myöhemmin näistä erosi vielä useita pienempiä pitäjiä.

Muolaa, Uusikirkko ja Kivennapa sijaitsivat Rajajoen eli Siestarjoen pohjoispuolella, eteläpuolen ollessa venäläisten hallussa. Tulevina vuosisatoina tämä oli rauhattominta aluetta Euroopassa. Se jakoi myös kaksi miltei sotatilassa olevaa valtiota, sekä kaksi erilaista sivistyspiiriä ja uskontokuntaa. Laatokan rannikolla on ollut pitkä linnoitusten vyöhyke. Vanhan Vuoksensuun pohjoispuolella, Käkisalmen, Kurkijoen, Jaakkiman ja Sortavalan alueelta on löydetty yli 20 linnan rauniot.

Maakunnan itäinen raja on kokenut monia heilahteluja. Karjalaisten oli puolustettava itseään sekä idästä että

länneä tulevia hyökkäjiä vastaan. Omia kotiseutuja puolustaessaan aina ei pärjätty yksin ja liittolaisia valittiin tilanteen mukaan.

Kaupankäynnin ohella kehittyivät myös Äyräpään miesten sotimisen taidot ja kerrotaanpa heidän toisinaan tehneen ryöstöretkiäkin, kuten riimikronikka kuvaa. Karjalaiset ja novgorodilaiset olisivat tehneet kostoretken vuonna 1187 Ruotsiin, Mälaren järvelle.

Erkki Paavolainen Sellainen oli Karjala:

*"Kerran juohtui heill' mielehen,
Ett' he Sigtunan kaupungin polttaisit.
Ja he polttit sen niin täydellisest',
Ei nouse se koskaan totisest'".*

Vähitellen muodostui kaksi suuntaa kamppailemaan karjalan omistuksesta. Näitä kahden rintaman sotia esi-isämme kestivät vain suurin uhrauksin, joutuessaan elämään tilanteen mukaan, lännen tai idän puristuksessa. Ruotsin vallan vakiintuminen alkoi ns. kolmannen ristiretken jälkeen vuoden 1300-luvun tienoilla.

Kannaksen valtavyöhyke Viipurista - Pietariin, "vennääntie" oli elämän ja kuoleman tie. Kivennapa ja Uusikirkko, sekä Muolaa kohtasivat idän soturit ensimmäisinä. Tie halkaisi Muolaan pitäjän kahtia ja koko pitäjä oli silloin taistelutantereena. Vuoroin tietä myöten saatiin toimeentuloa ja vuoroin suurta tuhoa. Noin 10 km Muolaankylästä pohjoiseen aukenivat suuret suot ja salot, joihin tarvittaessa voitiin piiloutua viholliselta. Olisiko runoilija ja säveltäjä P. J. Hannikainen saanut tältä paikalta virikkeen laulunsa sanoille kauniista karjalasta, joka

lopussa kääntyy sanoiksi: "silloin kurja karjalamme Suomen surut soittelee"?

Hansa-Liitto oli voimissaan vuosina 1200 -1400, mistä se sitten vähitellen hiipui. Viipuri oli perustettu vuonna 1293 ja se oli ollut hansakaupan tukikohtia jo keskiajalla. Ruotsin vallan vahvistumisen ohella myös hansakauppa voimistui merkittävästi 1500-luvun Viipurissa. Saksalaisilla kauppiassuvuilla oli Viipurissa taloudellinen valta-asema. Myöhemmin "sahasaksat" nimityksen saaneista kauppiassuvuista Thesleff ja Sutthoff olivat tulleet jo hieman aiemmin ja viimeisinä heistä Viipuriin tulivat 1680-luvun tienoilla Haveman ja Seseman suvut.

Ilmeisesti nämä suvut tulivat suoraan Saksasta, koska heistä ei ole löytynyt mainintaa Novgorodista, Nevanlinnasta tai Baltian maista aikaisemmilta vuosilta. Berg-suku mainitaan Ruotsista tulleen pakolaisena hävitetyistä Nevanlinnasta. Tähän ryhmään liittyi vuonna 1702 Jaenich - suku, joka on mainittu olleen kauppiaina Nevanlinnassa jo 1600-luvulla. Muolaassa oli jo keskiajalla ollut markkinapaikka ja oletettavasti se olisi sijainnut Muolaankylässä, lapsuuteni kotikylässä? Vanhoissa kartoissa Muolaankylässä on mainittu markkinapello niminen paikka.

Pietari Brahe ehdotti kuningattarelle uusien kaupunkien perustamista Muolaaseen ja Vehkalahdelle. Vuonna 1650 painettu Mikael Wexioniuksen maantieteen oppikirjassa mainitaan myös, että Lappeenranta, Vehkalahti ja Muolaa ovat asutuskeskuksia, jotka parhaillaan ovat kehittymässä kaupungeiksi.

Muolaankylästä ei tullut kaupunkia. Kuningatar Kristiina hyväksyi vuonna 1660 Pietari Brahen ehdotuksen ja kehotti häntä aloittamaan valmistelut. Kaupunkia oli ilmeisesti suunniteltu paikkaan missä oli Muolaan kuninkaan kartano,

ja missä myöhemmin Viipuri - Pietari valtatie ylitti silloin vuolaan Muolaanjoen. Kylässä sijainnut kruununkartano lienee perustettu jo keskiajalla. Vuodelta 1546 olevan tiedon mukaan Muolaan kuninkaankartano on aiemmin annettu nimismiehelle asunnoksi. Kartano lahjoitettiin vuonna 1606 ratsumestari Lindved Klaunpojalle (Hästesko) ja hänen jälkeläisensä hallitsivat sitä 4 sukupolven ajan. Muolaan sukuhaara tunnetaan nimellä Hästesko af Molagård. Vuoden 1675 tienoilla rakennutti ratsumestari Hästesko Muolaanjoen varrelle jauho- ja tamppimyllyn. Perimätiedon mukaan myös Muolaan keskiaikainen kirkko olisi sijainnut tällä alueella.

Muolaan redutti ja linnake

Muolajärven ja Äyräpäänjärven välinen kannas on aina ollut kulkuteiden risteys ja se oli otollinen paikka puolustautua, tulipa vihollinen sitten itä- tai länsisuunnalta. Muolaankylässä oli vielä 1700-luvun alussa pieni linnoitus ja se sijaitsi Muolajärven ja Muolaanlammen välisellä kannaksella, paikassa jonka me jälkipolvet tunnemme nimellä "Hutun mutka" ja missä Viipuri-Pietari tien silta ylitti Muolaanjoen. Kartanon sekä puolustusvarustukset venäläiset polttivat vuoden 1711 tienoilla. Lahjoitusmaakaudella perustettiin Muolaanjoen varrelle v. 1734 viipurilaisen liikemiehen, Wagerin toimesta uusi 2-raaminen sahamylly, jonka karttasymboli on nähtävissä vielä vuoden 1938 kartoissa. Myöhemmin saha siirtyi Muolaanhovin haltuun ja se oli tuotannoltaan eräs suurimmista Äyräpään kihlakunnan sahoista. *Tiivistelmä ja lainaukset teoksesta Muolaa ja Äyräpä, osat I ja II.*

Venäjän valtakausi Karjalassa 1709 - 1809

Muolaa ja Uusikirkko

Nämä pitäjät olivat sidoksissa ”vanhan vennäntien” tapahtumiin, jotka molemmissa pitäjissä olivat lähes samankaltaisia. Olen tutkinut pitkähkön ajan mm. Muolaan pitäjän Muolaakylässä olleen lapsuuden kyläni historiaa. Näiden pitäjien yhteinen historia painottuu teoksessa Muolaa voittoisesti.

Suur-Äyräpään kansa, johon Muolaa ja Uusikirkko kuuluivat, oli olosuhteiden pakosta kotejaan puolustaessaan sitkeää ja peräänantamatonta taistelijakansaa. Muolaan ja Uudenkirkon asukkaat joutuivat kestäämään kovia ja heistä oli kehittynyt osaavia sotilaita. Pienempiin kahakoihin Suomessa oleilleet ruotsalaiset sotajoukot eivät tulleet puolustamaan kansalaisiaan, väittäen etteivät olleet saaneet käskyä Tukholmasta. Silloin kaikki sotimaan pystyvät talonpojat otettiin joukkoihin. Historiamme sisältää lukuisia tapahtumia, minkä kaltaisia luin poikavuosinani seikkailukirjoista. Ymmärsin ne silloin mielikuvituksen tuotteiksi, mutta entisissä kotipitäjissämme nämä ovat tapahtuneita tosiasioita, joista on löytynyt aiheita lukemattomiin sota- ja seikkailukirjoihin.

Vuosien 1527 - 1750 välillä käytiin 20 sotaa ja sotavuosia kertyi yhteensä 114 vuotta, joista 20 vuotta Saksassa. Muut sodat aaltoillessaan koettelivat muolaalaisia ja uusikirkkolaisia mennen tullen, riippumatta siitä, kuka kulloinkin hyökkäsi tai peräytyi. Voidaan todeta, että joka toinen vuosi oli sotavuosi! Useimmat vuodet sodittiin

ulkomailla, mutta eniten nuo vuodet kuormittivat Karjalan ja Savon kansaa. Samanaikaisesti koettiin 25 katovuotta, joka 9. vuosi oli katovuosi ja ruttovuosia tuona aikana oli 8, usein nälkävuosien yhteydessä.

”Turun- ja Kyminkartanon lääneistä käskettiin väkeen joka viides mies, mutta Viipurin ja Savonlinnan lääneissä piti jokaisen, joka kykeni asetta käyttämään, olla valmiina puolustamaan maata, milloin ja missä vihollinen hyökkäisikin”.

Lisäksi rajatalonpoikia käytettiin toistuvasti vakoilutehtäviin. Lisärasitteena oli se, että talonpojille säilytettiin velvollisuus muonittaa omat sotajoukot, vaikka vihollinen olisi juuri tuhonnut asunnot, karjan ja viljavainiot. Karjalan kansa kohtasi aina nämä sotatoimet raskaammin kuin muualla Suomessa asuneet, mutta sotataidoissa he myös kehittyivät parhaiksi sotilaiksi.

Rajatalonpoikien osuus sodankäynnissä

Kustaa Vaasa halusi sotilaiksi otettavan Savon ja Karjalan miehiä. Muut toimittakoot vain rahaa... Tyypillistä Ruotsinvallan ajalle aina 1700-luvun alkuun asti oli se, että aina, kun sotilaita tarvittiin, koottiin talonpojista lisävoimaa sotilaiden rinnalle. Heillä oli niin hyvä maine sotilaina, että Kustaa Vaasa toivoi ”Äyräpään kelpollista kansaa” Tukholmaan palvelukseensa.

Päättäjät tiesivät, että sotilaalla oli suurempi motiivi puolustaa omaa kotiseutuaan. Kun Suomen puolustusta järjesteltiin uudelleen, myös Suomen aatelisto esitti kuninkaalle: ”sotamiehiä pitäisi ottaa Äyräpäästä, Jääskestä ja Savosta, mutta muitten olisi paras istua kotonaan ja vain lähettää ruokaa ja rahaa, sillä he ovat väkeä, jota ei voida vihollista vastaan käyttää”. Lyhennelmä aiheista kirjasta, *Vanha Äyräpää I. osa*.

Ruotsin suurvalta-aika oli raskas vaihe Suomelle. Stolbovan ja Uudenkaupungin rauhan välisenä aikana, vuosina 1617 – 1721 Suomi lähetti eri sotiin yli 160.000 miestä, eli reilun kerrallisen asukaslukunsa verran. Vertailun vuoksi voi todeta, että vuonna 1944 Suomella oli sotatehtävissä 17 % väkiluvustaan, rintamalotat mukaan lukien. Tämäkin suhdeluku oli maailman ennätys toisessa maailmansodassa. Ruotsin suurvaltasotiin suomalaisista kuoli sotaretkillä Lappalaisen mukaan 110.000, eli kaksi kolmesta. Karnea luku merkitsee samaa kuin, että 1900-luvun sodissa olisi saanut surmansa yli miljoona suomalaista? Toki suuri osa menehtyneistä kuoli tauteihin ja muutoinkin tuon ajan ihmiset kuolivat varhain. Kerrotaankin erään suomalaisen talonpojan väenotossa tokaisseen: ”miksette tapa Pekkaa jo täällä saman tien, pääsette vähemmällä”. *Professori Jussi Lappalainen, teos: Sadan vuoden sotatie.*

Kuten edellä olevista huomaamme, tekemällä oppii, eikä se oppi henkilökohtaisesti ole aina ollut eduksi, varsikaan sotataidot? Olen ottanut kuvatut taistelut tähän esimerkkeinä siitä raskaasta ikeestä, minkä karjalaiset esipolvemme kestivät. Sen tuloksena oli myös voittoja, joiden hedelmiä me nykypolvet saamme nauttia. Muun muassa Joutselän taistelussa pieni joukko löi itseään yli kymmenkertaisen vihollisen, sekä talvi- ja jatkosodan torjuntavoitot, jotka takasivat meille vapaan Suomen, missä kelpaa elää.

Pietari Suuri ja Suomi

Pietari hallitsi Venäjän keisarikuntaa vuodesta 1682 alkaen kuolemaansa vuoteen 1725 asti ja hän loi Venäjästä eurooppalaisen suurvallan. Kovakätinen Pietari rakensi vahvaa laivastoa hoitamaan tarvitsemiaan merikuljetuksia ja Venäjän vallan turvaajaksi. Vuosien 1697 - 1699 välisen ajan Pietari vietti tutustumismatkalla Saksaan, Hollantiin ja Englantiin. Matkallaan Pietari osti tykkejä Saksasta, tutustui Hollannissa laivanrakennus teollisuuteen ja pestautui salanimellä tavallisena työläisenä laivanrakennustelakalle. Englannissa käydessään, hän solmi uusia kauppasuhteita ja silloisen hallitsijan Vilhelm III kysyessä, miksi Pietari halusi rakentaa voimakkaan vaston, tämä vastasi kysymällä "miksi kanaalin nimi on Englannin kanaali, miksi se ei ole Ranskan tai Hollannin kanaali" Englannilla oli tuolloin voimakkain laivasto ja ehkä se oli Pietarin mielestä syy kanaalin nimen syntyyn. Olisiko Pietari silloin miettinyt myös: miksei Suomenlahti voisi olla nimeltään Venäjänlahti?

Pietarin kaupunki syntyi ja Viipurin lääni joutui Venäjän vallan alle. Suuri Pohjan sota vuosina 1700 - 1721 tunnetaan myös Iso Viha nimisenä aikana. Ruotsin suur-

valtapolitiikka vei Ruotsin - Suomen kansat vararikon partaalle. *Tukholman Sota-arkisto / Ericsson.*

Aikoinaan jo Kustaa Vaasa oli suunnitellut Muolaankylään miehitettyä puolustusasemaa. Nyt venäläiset rakensivat pienen linnoituksen ja 200 vuotta myöhemmin, hieman ennen toista maailman sotaa kylään rakennettiin kuuluisa Mannerheim-linjana tunnettu, juoksuhautoja ja bunkkereita käsittävä puolustuslinja. Venäjä valloitti vuonna 1702 Nevanlinnan ja Pietari aloitti toimenpiteet meritien avaamiseksi Länsi-Eurooppaan.

Tsaari Pietari perusti nimeään kantavan kaupungin vuonna 1703 ja Nevajoen suulla alkoi suuri rakennustyö. Venäjän sotilaspartiot hyökkäilivät rajan yli ja pienehköjä puolustus taisteluja käytiin seuraavien vuosien aikana. Lopulta Tsaari Pietari samosi suurin voimin Viipuriin ja kaupunki joutui antautumaan vuonna 1710. Se menetettiin, vaikka Muolaankylässä taisteltiin vielä vuonna 1711 siellä olleen linnoituksen omistuksesta. Uudenkaupungin rauhassa vuonna 1721 Viipurin lääni liitettiin Venäjään ja 90 vuotta (1721 - 1812) kestänyt Vanhan Suomen kausi Karjalassa alkoi.

Muolaan - Äyräpään järvien välisellä kannaksella majaili noin 1500 miehen suuruinen joukko pitkiä aikoja. Elämiseen tarvittavat tarvikkeet joutuivat talonpojat luovuttamaan vieraisiin suihin. Raja oli siirtynyt Haminan itäpuolelle, kauaksi Muolaasta, mutta silti Pikkuvihan aikoina alueella majaili pysyvästi noin 400 miestä.

Talonpoikien rasitus lisääntyi moninkertaiseksi, kun venäläiset uumoilivat Ruotsin hyökkäystä rajan siirtämiseksi. Silloin noin 10 000 miestä käsittävä armeija marssi Muolaan läpi länttä kohti. Edetessään tuo joukko ryösti ruokaa, heiniä, poltti latoja, aittoja, varastivat hevosia ja tuhosivat Kangaspellon kylän sekä muita

tienvarren kyliä. Asekuntoiset miehet hävisivät pakolla tai omasta halustaan vuosikausiksi tai ainiaaksi. Viipurin läänissä autiutilojen määrä lisääntyi kolminkertaiseksi, ollen noin 600 autiutilaa. *Ville Zilliacus*

Venäjä valloitti isonvihan aikana Suomen ja Uudenkaupungin rauhansopimuksen mukaisesti vetäytyi pois pitäen kaakkoisen Suomen. Viipurin lääni jäi venäläisten valtaan ja karjalan 6000 talonpoikaa alistettiin lampuodeiksi, lähes maaorjan asemaan. Rettelöinnit ja lakkoilut alkoivat, sillä talonpojat eivät noin vain antautuneet. Lisärasitteensa toivat pahat katovuodet 1726 ja 1740.